

УНИВЕРСИТЕТ
ПО АРХИТЕКТУРА
СТРОИТЕЛСТВО
И ГЕОДЕЗИЯ

бул. "Хр. Смирненски" №1, София 1046, Р. България
тел.: (02) 963-52-45, факс: (02)865 68 63
e-mail: aceadm@uacg.bg; http://www.uacg.bg

КАТЕДРА ФОТОГРАМЕТРИЯ И КАРТОГРАФИЯ

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН ИНСТИТУТ ПО
ГЕОФИЗИКА, ГЕОДЕЗИЯ И ГЕОГРАФИЯ

№ 709 / 13.11.2015 г.
СОФИЯ

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.т.н. инж. Станислав Василев

за дисертационен труд на тема:

КАРТОГРАФСКО ОФОРМЛЕНИЕ НА ТЕМАТИЧНИ ФИЗИКОГЕОГРАФСКИ КАРТИ

с автор **Юлия Георгиева Крумова**

за присъждане на научна и образователна степен „Доктор“,

професионално направление 4.4 „Науки за Земята“,

научна специалност „Физическа география и ландшафтознание“

Представеният дисертационен труд съдържа 207 страници. Изработен е акуратно и отговаря на изискванията. Съдържа множество карти, направени предимно от докторанта, което показва големия опит на Юлия Крумова в оформянето на карти.

В увода са дефинирани целите и задачите на дисертацията. Като нейна основна идея е посочено (стр. 4) „насочване вниманието към използване на основните езикови графични форми и структури на картографската символика“, което е неясно.

Първата част на дисертацията е озаглавена „Актуалност на темата и същност на картографското оформление“. Разгледани са особеностите в съвременното развитие на картографията, главно в областта на GIS и интернет картографията.

Във втората точка на тази част е дефинирана основната цел на разработката: „Очертаване на изследователската област на картографското оформление, изясняване и определяне ролята и значимостта му като важен инструмент за предаване на научното познание при тематичното дребномащабно картографиране.“

На стр. 4, като предмет на разработката е посочено „тематичното картографско оформление“, което е неточно, защото в работата не са засегнати всички видове тематични карти, например, исторически и социално – икономически.

С множество удачни цитати е представена същността на картографското оформяне на тематични карти; представени са съвременни изследвания в областта на картографското оформяне. Не са указани разликите между общогеографско и тематично картографиране, а всички изводи са направени

общо за картографското оформяне. За физикогеографски карти, каквато е темата на дисертацията, не се споменава.

В точката, посветена на терминологията на топографското оформяне са разгледани само понятия като графичен и картографски дизайн, без да се навлезе в същността на картографските термини, свързани с оформянето на карти.

Втората глава на дисертацията е наречена *„Теоретични и методологични основи на картографското оформление“*. Компетентно са разгледани са и са илюстрирани с подходящи примери трите аспекта на картографското оформяне: научнометодически, технически и художествен. Формулирани са основните качества на картографския образ: логичност и яснота, компактност и лаконичност.

Като *„методологична база на картографското оформяне“* са разгледани (стр. 58-71) основите на картографската семиотика (в цялата работа неправилно е използван термина *„семиология“*¹, френски вариант на възприетия у нас *„семиотика“*). Макар че изложението е принципно коректно, семиотиката няма връзка с методологията на картографското оформяне.

На стр. 55 се твърди, че работата на Bertin *„Sémiologie graphique“* *„представлява своеобразен опит за създаване рамките на картографския език“*, което не е вярно. Трудът на френския картограф е посветен общо на графичните изображения и няма пряко отношение към картографския език.

В глава III са разгледани особеностите на картографския език.

В т. III.2 *„Основни характеристики на картографския език“* не се прави разграничение между език на картата и знакова система, като тези две понятия се третираят като синоними.

Точка III.3.2 е наречена *„Основни принципи при конструиране на картографската символика на дребномащабните тематични карти“*. Самото заглавие, както и текста на тази част показват неразбиране на понятието *картографска символика*. Символите не могат да бъдат *„конструирани“*, защото те са знаци, трайно свързани с означаваното от тях в съзнанието на голяма група от хора. Разгледани са общи изисквания към знаците, като различимост, компактност, простота, естетичност и т.н., които по същество са коректни, но нямат връзка с темата за картографската символика². При дребномащабните тематични карти обикновено липсва легенда за общогеографското съдържание. Затова при тях темата за символиката е много важна и трябва да бъде разгледана подобаващо.

В четвъртата част (*„Приложение на картографското оформление при тематичното дребномащабно картографиране“*) отново е подчертано голямото значение, които има картографското оформяне при дребномащабното тематично картографиране. Поотделно са разгледани особеностите на

¹ В Речник на думите в българския език липсва думата *„семиология“*, докато семиотиката е представена с двете си основни значения.

² Допускам, че докторантът е бил подведен от често срещаното в англоезичната литература смесване на понятията *sign* и *symbol*, но дори и в нея, терминът *symbolism* има значението, което ние влагаме.

тематичното картографско оформление на аналитични, синтетични и комплексни карти. Дадени са множество примери за карти, оформени от докторанта. Знаковите системи са компетентно проектирани; картите са професионално оформени. В много случаи, вместо анализ, в текста намираме описание на създадените карти. Докторантът, благодарение на своя богат опит, би могъл да изведе ясно дефинирани и приложими в картографската практика правила за оформяне на карти.

Първата точка в тази глава е наречена „Семантика на тематичното картографското оформление“. Описаното в нея категорично няма връзка със **семантиката** (значението на знаците) а по-скоро има отношение към **синтаксиса** (комбинациите от знаци, без връзка с тяхното значение).

Съдържанието на последната точка в дисертацията („Обосновки за картографска концепция и постановки за етапи на изготвяне на серия тематични карти“), няма отношение към тематиката на представената работа. В текста е представен само един атлас - „България – географски атлас“. Макар че това изключително картографско произведение е описано компетентно и пълно; технологичната последователност на работа по създаването му е представена с голямо разбиране, изложението е много далече от тематиката на дисертацията (картографско оформление). Затова текстът стои като пришит към дисертацията в последния момент.

В цялата работа правят впечатление дългите параграфи, някои от които са разположени на три страници (стр. 1-3; стр. 10-12; стр. 25-27; стр. 34-36; стр. 46-48 и т.н.). Самите изречения също често са дълги, което затруднява четенето на текста.

Литературните източници са посочени в текста точно и коректно. Разгледани са голям брой произведения (140), повечето от които са на английски и няколко на френски език. Цитати почти липсват, а докторантът често удачно е синтезирал прочетеното в произведенията или коректно е преразказвал текста. При този начин на използване на източниците трудно се установяват границите между литературната справка и авторския текст на докторанта. Така първите три от четирите части на дисертацията изглеждат като анализ на източниците, а в тях всъщност има значителен по обем текст, написан от докторанта.

Не беше открит критичен анализ на цитираната литература, който да разкрие един нов, специфичен за докторанта поглед върху картографското оформяне на дребномащабни физикогеографски карти.

В цялата работа границите на картографското оформяне остават доста размити: засегнати са елементи от семиотиката, езика на картата; картографската комуникация; проектирането на знакови системи, генерализация и оформяне на карти. Много от тези въпроси излизат далеч извън пределите на картографското оформление, като засягат редактирането и съставянето на карти, които не са предмет на тази дисертация. В същото време, напълно са пренебрегнати особеностите при оформянето съвременни видове картографски произведения като анимирани, интерактивни и 3D карти.

Въпреки, че дисертацията е посветена на тематичните физикогеографски карти, в текста не се прави разграничение с общогеографските карти и другите тематични карти. Не е направено транспониране на общата теория към спецификата на физикогеографското картографиране.

Прави впечатление липсата на дефиниции и определяне на използваните термини в текста. По този начин част от вложения смисъл от докторанта нерядко остава неясен за читателя.

В работата са посочени множество примери за удачно картографско оформяне. Те по-скоро описват картите и обосновават конструирането на конкретните знакови системи, вместо да извежда общи правила и концепции за оформяне на картите.

В работата липсва задълбочен и обстоен и обстоен анализ на поставените проблеми. Те са представени през призмата на цитираните автори. Затова е трудно да се разграничат собствените позиции на докторанта по разглежданите въпроси.

Автореферат

Авторефератът на дисертацията съдържа 57 страници. Структурата и съдържанието съответстват на труда. Твърде много място е отделено за цитиране на произведения на различни автори и на общи теоретични постановки, вместо да се акцентира върху личният принос на докторанта. Карти, които в дисертацията са разпечатани на лист А3, в автореферата са поместени на два пъти по-малка площ (А4), при което в редица случаи читаемостта е силно занижена (например, някои надписи са с височина под 0.9 mm) и голяма част от достойнствата на тяхното оформяне са загубени.

Приноси:

В автореферата си, докторантът е посочил три приноса (списъкът липсва в дисертационния труд):

1. „... изведени са основни причини ... водещи до понижаване читаемостта и комуникативните свойства на тематичните карти.“ Рецензентът не успя да намери в текста анализ на тези причини, както и примери, които да изводите на докторанта за намаляване качествата на съвременните карти. Биха могли да се приемат за научен принос евентуалните предложения за повишаване качествата на оформяне на картите, ако те са обосновани подходящо. Посочените причини, като *“липса на географски подход към картографираните обекти, несъответствие между картографски способ и графичен похват, пренебрегване ролята на картографската основа”* могат да се намерят в редица учебници и не представляват новост в картографията.

2. „Разработени са концептуални постановки на организационни дейности по изготвянето на комплексен тематичен атлас ...“. Докторантът е съавтор на няколко от картите в „България – географски атлас“. Това произведение е резултат от труда на много специалисти (над 30) и не може да

се определи точно ролята на докторанта в създаването му. Не смятам, че „концептуални постановки на организационни дейности“ могат да се смятат за принос в картографията. Докторантът дори не поясnil какво ново е предложил спрямо многобройните подобни произведения.

3. „... разработени и реализирани са ... знакови системи...“. Посочени са четири карти, на две от които докторантът е съавтор, а на останалите е направил картографското оформяне. Конструирването на сполучливи знакови системи, може да се определи като професионално постижение, но не представлява научен принос.

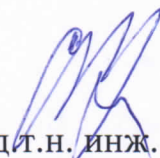
Заклучение:

Особеностите при оформянето на тематични физикогеографски карти не са открити и подходящо описани в дисертацията. Твърде рядко в текста пише конкретно за физикогеографските карти. Като цяло, трудът представлява един компетентен обзор на редица картографски въпроси (сред които и оформянето на карти). Не могат, обаче, да се открият конкретни приноси на докторанта в заявената тематика на дисертацията.

Поради гореизложеното, смятам, че на **Юлия Георгиева Крумова** не трябва да бъде присъдена научна и образователна степен „Доктор“.

Рецензент:

Дата: 12 ноември 2015 г.

 /проф. д-т.н. инж. Станислав Василев/